

SZÖGI LÁSZLÓ

A peregrináció-kutatás eredményei a magyarországi történetírásban

KÜLFÖLDI EGYETEMI TANULMÁNYOK hatását vizsgálva a magyarországi és erdélyi művelődéstörténetben történelmi periódusonként más és más, bár tendenciájában hasonló képpel találkozunk.

Eddigi ismereteink szerint a középkorban, tehát Mohácsig mintegy 12.000 külföldön tanult magyarországi értelmiségivel számolhatunk. A peregrinusok száma a korai újkorban, vagyis ebben az összefüggésben 1526 és 1788 között 25.000 beiratkozóval határozható meg, s végül a bennünket közelebbről érintő hosszú XIX. században, azaz 1789 és 1919 között 55 000 külföldi beiratkozóval számolhatunk, akiknek közel a fele 1890 után indult külföldre. A külföldön tanultak száma természetesen nem 80 ezer volt, hanem ennek a felét sem érte el, hiszen egy személyre átlagban minimum két beiratkozást számíthatunk. Ezzel együtt az egyetemjárás szokása Magyarországon minden korszakban meghaladta az európai átlagot, aminek egyik természetes oka a hazai egyetemi rendszer igen késői kiépülése, de másik oka az a jelentős motiváció, ami nemzetiségtől és felekezettől függetlenül jellemezte e térséget. Ennek következtében igen nagy társadalmi igény, ha úgy tetszik kötelező szokás volt a tudást a legnagyobb európai kulturális központokban megszerezni. A magyarországi recepció nagyságrendjét ez a tény, döntően befolyásolta. Mint utaltam rá, számban és kiterjedésében legnagyobb méreteit éppen a XIX–XX. század fordulóján érte el, több mint 17 ezer külföldi beiratkozóval, ráadásul egy minőségi változás közepette, így ekkor a korábbinál magasabb szintű postgraduális jellegű peregrináció a kreatív értelmiség egyre nagyobb számának létrejöttét is elősegítette.

A külföldi egyetemjárás irányát és regionális tagolódását vizsgálva szintén érdekes képet kapunk. Csak az 1526 utáni korszakot vizsgálva világosan látható a bécsi felsőoktatási intézmények rendkívüli dominanciája és nem csupán a XIX. században. Bécs tanintézetébe jelentkezett a külföldön beiratkozottak 43,7 %-a, ami nagyobb, mint amit az eddigi szakirodalom ismeretében várhatunk volna. Ezt egészíti ki a Habsburg birodalom kisebb egyetemeire és akadémiaiára beiratkozottak további, mintegy 11 ezer esete. Ezzel együtt a külföldi

peregrináció 57%-a irányult a Habsburg birodalom tanintézteibe, ideszámítva elsősorban az osztrák és a cseh tartományokat. A német tartományok egyetemre és akadémiáira mintegy 23 ezer beiratkozással számolunk, ami 28%-a a külföldi peregrinusoknak. Hollandiába irányult az egyetemjárás 4%-a, Itáliába kb. 3,5%-a, Svájcba 3,3 %-a, a lengyel-balti térségbe 2%-a és a legkevésbé ismert francia-angol régióba valószínűleg szintén 2%-a. Az adatok véglegesítése még további jelentős kutatást igényel, de bizonyos új tapasztalatok már most körvonalazhatók.

A XIX. századi történetírásnak azon állítása, hogy a peregrináció döntően a protestáns magyarokat és természetesen az erdélyi és felvidéki németiséget érintette, illetve, hogy ennek mértékét a Habsburg uralom visszavetette, gyakorlatilag megdőlt. Egyrészt a kutatás jelenlegi állásánál is megállapítható, hogy a XVI-XVIII. század egészét vizsgálva nagyjából egyensúly van a protestáns és katolikus peregrináció között, ami azért új adat, mert korábban a Habsburg birodalmon belüli peregrináció alig volt ismert és az adatok így természetesen a német, svájci, holland egyetemjárás dominanciáját mutatták. Hasonlóan új elem az is, hogy a protestáns, pl. erdélyi peregrináció nem csökken a XVIII. században, hanem fokozatosan utat talál a birodalmon belüli tanintézetekre. Ennek jelentőségét abban látom, hogy a magyarság kulturális kapcsolatrendszere a vizsgált korszak egészében több irányú volt és így a tudományos eredmények és módszerek adaptációjára folyamatosan volt lehetőség minden irányból. Kevés európai országra jellemző az, hogy polgárai egy időben hozzák haza, méghozzá nagy számban, a tudományos információkat, szakirodalmat és módszereket Rómából, Bolognából, Padovából, Bécsből, s ugyanakkor Genfből, Baselből, Leidenből, Utrechtből, Jénából, Heidelbergből, de akár Cambridegből, vagy Königsbergből. A magyar peregrináció egyik legfontosabb sajátossága a sokoldalúsága, ami a felvilágosodás korától csak erősödik. A XIX. század elejétől egyre szélesebb társadalmi rétegek kapcsolódtak be a külföldi egyetemjárásba. E korszakban már lassan érdektelenné vált a felekezeti hovatartozás, mégis egy ehhez kapcsolódó tényező színezte nagymértékben a kialakuló képet. A magyarországi zsidóság bekapcsolódása a peregrinációba, azt számával is nagyságrenddel növelte és speciális érdeklődésénél fogva tovább bővítette. Érdemes hangsúlyozni, hogy az általam részletesen elemzett XIX. században fennmaradtak, vagy csak kis mértékben változtak a korábbi peregrinációs irányok, elsősorban a németországi protestáns kapcsolatok. Átrendeződve, de megmaradt a katolikus teológusok peregrinációja (pl. Innsbruck jelentőségének növekedése 1850 után), de ezek mellé a műszaki, természettudományi, kereskedelmi-közgazdasági stb. ismeretek tanulásával teljesen új területek léptek be.

A dualista korszak Magyarországon a századfordulóra kifejlődő és évszázados hagyományokra alapozott magas színvonalú, szigorú, de többségében liberális szemléletű középiskolai hálózat, valamint az alaptudományi képzésben ugyancsak jónak mondható hazai egyetemek és akadémiák jó alapot teremtek nagyobb számú kreatív értelmiségi réteg kialakulásához. E réteg európai élvonalba való emelkedéséhez azonban nélkülözhetetlenek voltak a most taglalt, jól bejáratott, vagy éppen e korban kiépülő külföldi egyetemi kapcsolatok, az egyetemjárás gyakorlata. Kétségtelen tény, hogy a legkiemelkedőbb tehetségek igazi sikereket elsősorban már külföldön értek el, de a vázolt hagyományok, a századforduló előtti társadalmi, kulturális fejlődés nélkül e tehetségek valószínűleg sokkal kisebb számban bukkanhattak volna fel. A magyar társadalom, pontosabban a hazai értelmiség évszázados recepciók gyakorlata és a kreativitást igénylő, bár azt itthon nem mindig és nem eléggé segítő környezet is hozzájárult a jelentős tudományos eredményeket produkáló tudósok magyarországi és később külföldi tevékenységéhez.

A „Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban” című adattár-sorozat eddigi eredményei és a további tervezett kutatások

A sorozat eddigi köteteiben az alábbi korszakok és területek egyetemjárásának adatai kerültek feltárára és kiadásra:

1. SZÖGI László : Magyarországi diákok a Habsburg birodalom egyetemein 1789–1849 (új, csak Bécset tartalmazó kiadás előkészületben) 9 intézmény, 9341 beiratkozás.
2. KISS József Mihály : Magyarországi diákok a Bécsi Egyetemen 1715–1789. (új, bővített kiadása a megjelent 13. kötetben) 2 intézmény, 1951 beiratkozás.
3. SZÖGI László : Magyarországi diákok svájci és hollandiai egyetemeken 1789–1919. 15 intézmény, 2065 beiratkozás.
4. MÉSZÁROS Andor : Magyarországi diákok a prágai egyetemeken 1850–1918. 9 intézmény, 1398 beiratkozás.
5. SZÖGI László : Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1789–1919. 57 intézmény, 14546 beiratkozás.
6. HEGYI Ádám: Magyarországi diákok svájci egyetemeken és akadémiákon 1526–1788 (1798). 5 intézmény, 753 beiratkozás.
7. SZÖGI László – Kiss József Mihály : Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1849–1867. 8 intézmény, 6453 beiratkozás.

8. FAZEKAS István : Magyarországi diákok a bécsi Pazmaneumban 1624–1918 (1951). 1 intézmény, 4358 beiratkozás.
9. SZÖGI László : Magyarországi diákok lengyelországi és baltikumi egyetemeken és akadémiákon 1526–1789. 18 intézmény, 1704 beiratkozás.
10. PATYI Gábor: Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1890–1918. 8 intézmény, 6247 beiratkozás.
11. TAR Attila : Magyarországi diákok német egyetemeken és akadémiákon 1694–1788. 31 intézmény, 3944 beiratkozás.
12. VARGA Júlia: Magyarországi diákok a Habsburg birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin 1560–1789. 9 intézmény, 4504 beiratkozás.
13. KISSNÉ Bognár Krisztina : Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben 1526–1789. 5 intézmény, 7646 beiratkozás.
14. GÖMÖRI György: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1526–1789. 6 intézmény, 313 beiratkozás.
15. BOZZAY Réka–LADÁNYI Sándor: Magyarországi diákok holland egyetemeken és akadémiákon 1575–1919. 7 intézmény, 3143 beiratkozás.
16. SZLAVIKOVSKY Bea: Magyarországi diákok itáliai egyetemeken I. rész. 1526–1918 (1944). 20 intézmény, 2723 beiratkozás.

A továbbiakban részben a XIX. századi és XX. század eleji közép-európai peregrináció még hiányzó adatait szándékozunk összeállítani, részben pedig a Mohácstól a francia forradalomig terjedő időszak további, sokféle földrajzi irányba mutató külföldi egyetemjárását mutatjuk be.

Végso célunk a magyar művelődéstörténet szempontjából oly nagy fontosságú külföldi magyar egyetemjárás teljes, 1526 és 1919 közötti adattárát nyomtatott és számítógépes formában egyaránt, a hazai és külföldi kutatók rendelkezésére bocsátani. Ezen adatbázis nagysága számításaink szerint meg fogja közelíteni a 90 ezer beiratkozást, amelyből mintegy 80 ezer már számítógépen rögzítve van.

E sorozattal párhuzamosan kellene újra összegyűjteni és korszerű adattárban közzétenni a középkori magyar egyetemjárás fellelhető és részben már kiadott adatait.

A jelen sorozat tervezett újabb kötetei a következők:

A tervezett további kötetek közül 7 már előkészítő fázisban van, az anyaggyűjtés itt már 50–100%-os arányban befejeződött. A 15–20. sorszámmal jelölt témákban megindult az adatbázisok építése is. E témákban még bizonyosan egy-két évet igényel az anyaggyűjtés befejezése és az adattárak elkészítése csak utána várható. Évente egy, esetleg két kötet azonban e csoportból is, az eddigi kutatások alapján elkészíthető és megjelentethető.

17. MÉSZÁROS Andor–SZÖGI László–VARGA Júlia: Magyarországi diákok a kisebb osztrák birodalmi egyetemeken és főiskolákon 1789–1919.
18. SZÖGI László–VARGA Júlia–SZABÓ Miklós–SIMON Zsolt: Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1867–1890.
19. SZÖGI László: Magyarországi diákok német egyetemeken és akadémiákon 1526–1693.
20. Robert OFFNER–Hansgeorg von KILLYEN: Magyarországi diákok a bécsi Josephinumban 1782–1886.
21. SÁRKÖZI Gabriella: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken és főiskolákon 1789–1914.

Az alábbi témákban már történtek hazai és külföldi kutatások, de a kiadványok csupán tervezési fázisban vannak.

22. Magyarországi diákok francia és belga egyetemeken 1526–1918.
23. Magyarországi diákok spanyol és portugál egyetemeken 1526–1918 (1944).

Anyaggyűjtésünk során a következő adatokat kívánjuk összegyűjteni az egyes hallgatókról.

1. Név, lehetőség szerint a különböző névvariációk feltüntetésével, eredeti betűhív formájában;
2. Annak az egyházmegyének megnevezése, ahonnan a hallgató az egyetemre érkezett. Elsősorban katolikus intézményeknél van ilyen.
3. A születési, ill. a származási hely, a matrikulába, vagy más forrásba beírt formában, megadva a település későbbi magyar nevét. Ha a család lakóhelye eltér a hallgató születési helyétől, akkor erre a megjegyzés rovatban utalunk.
4. A hallgató nemzetiségére, illetve származására vonatkozó adat a forrásba beírt változatban. Pl: hungarus, transylvanus, sculus, pannonus, germanus, scepusus, slavus, croata, illirus, dalmata, saxo, stb.
5. A hallgató életkora, illetve születési időpontja, lehetőség szerint napra pontosan.
6. A szülő vagy gyám foglalkozásának, megjelölése az eredeti nyelven, betűhív formájában.
7. A vallás, ha ezt bejegyezték. Az általunk vizsgált egyetemek és akadémiák legtöbbször a forrásokban vallásra vonatkozó adatokat nem, vagy csak 1848 után jegyezték fel.
8. A hallgató társadalmi állásának, rangjának megjelölése a forrásokból kideríthető formában. Pl: praenobilis, comes, perillustris, liber baro, nobilis, civis, libertinus, stb.

9. A beiratkozás ideje, lehetőleg napra pontosan. Ahol ez nem volt lehetséges, ott az első látogatott szemesztert jelöltük meg. Ugyanazon intézménynél a többszöri beiratkozást a megjegyzés rovatban közöljük.
10. A fakultásnak megjelölése, amelyre a hallgató beiratkozott. Az esetek többségében erre sincs pontos adat.
11. Akadémiai gimnázium esetében az osztály megnevezése, amelybe a hallgató beiratkozott.
12. A hazai, vagy külföldi korábbi középiskolai tanulmányok helyszínének megnevezése.
13. A korábbi külföldi egyetemi tanulmányok helyszínének megnevezése. A későbbi tanulmányokra vonatkozó ismert adatok a megjegyzés rovatba kerülnek, de ezeket nem gyűjtöttük a teljesség igényével, mivel azok a sorozat más köteteiben szerepelnek.
14. Az egyetemről való távozás időpontjának megjelölése, lehetőleg napra pontosan, ahol ez nem lehetséges az utolsó látogatott szemeszter megadásával.
15. Az egyetemen szerzett tudományos fokozat(ok). A baccalaureusi, magiszteri, vagy doktori fokozat megszerzésének időpontja. Esetleg a disputatio helyszíne és ideje.
16. A forrás(ok) megjelölése egyezményes rövidítéssel, ahonnan az adatok származnak.

Az alábbi táblázatokban röviden bemutatom azokat a számszerű eredményeket, amelyeket kutatásaink eredményeiből röviden összefoglalhatunk. Természetesen a későbbiekben egy önálló monográfiában fogjuk részletezni az eredményeket.

1.

*Magyarországi diákok beiratkozása Európa különböző régióinak egyetemein az egyes történelmi korszakokban 1526–1919**

Időszak	Franciaország	Németország a Baltikum nélkül	Baltikum és Észak-Németország	Hollandia	Anglia, Skócia	Svájc	Lengyelország, Litvánia, Galícia	Habsburg Birodalom többi része	Bécs	Itália	Összes
1526–1550		241	0	0	0	1	203	0	286	54	785
1551–1600		1297	53	2	10	34	155	280	346	278	2455
1601–1650		1075	650	723	128	19	42	662	635	249	4183
1651–1700		1896	376	865	135	33	4	639	1422	237	5607
1701–1750		2150	108	882	34	194	26	750	1525	192	5860
1751–1789		1549	33	525	6	438	45	506	2333	147	5582
Összesen 1.	C. 100	8208	1220	2997	313	719	475	2837	6547	1157	24572
1789–1818		1358	16	70	2	35	158	284	2838	18	4779
1819–1848		915	19	7	4	3	263	749	6503	71	8534
1849–1866		1250	25	25	23	132	36	725	6701	53	8970
1867–1889		3220	57	62	65	606	96	1480	C. 7000	44	12630
1890–1919		7491	200	41	131	1096	106	C. 2000	6404	129	17598
Összesen 2.	C.1000	14234	317	205	225	1872	659	5238	29446	315	53511
Összesen	C.1100	22442	1537	3202	538	2591	1134	8075	35993	1473	78983

* Az adatok a kutatás 2006. augusztusi állapotát mutatják.

2.

*Magyarországi diákok Európa nagyrégióiban
a kezdetektől 1919-ig*

<i>Periódus</i>	<i>A Habsburg Monarchia egyete- mein</i>	<i>Más német tannyel- vű egyetemeken</i>	<i>Európa többi Régióinak egyetemein</i>
1526 előtt	c. 6000	c. 20	c. 4000
1526–1550	286	242	257
1551–1600	626	1384	445
1601–1650	1297	1744	1142
1651–1700	2061	2305	1241
1701–1750	2275	2452	1134
1751–1789	2839	2020	823
1789–1818	3293	1409	248
1819–1848	7586	937	345
1849–1866	7492	1407	137
1867–1889	c. 8576	3883	767
1890–1918	c. 8504	8787	907

3.

*A magyarországi peregrináció nagyságrendje
a protestáns és katolikus felekezetek közötti bontásban 1526–1789*

<i>Periódus</i>	<i>Protestánsok</i>	<i>Katolikusok</i>	<i>Összesen</i>
1526–1550	282 – 35,9 %	503 – 64,1 %	785
1551–1600	1396 – 56,9 %	1059 – 43,1 %	2455
1601–1650	2595 – 62,0 %	1588 – 38,0 %	4183
1651–1700	3305 – 59,0 %	2302 – 41,0 %	5607
1701–1750	3368 – 57,5 %	2492 – 42,5 %	5860
1751–1789	2551 – 45,7 %	3031 – 54,3 %	5582
Összesen	13497 – 55,15 %	10975 – 44,85 %	24472

4.

*A protestáns peregrináció nagyságrendje irányonként
és periódusonként 1526–1789*

<i>Periódus</i>	<i>Németország a Baltikum nélkül</i>	<i>Baltikum és Észak Németország</i>	<i>Hollandia</i>	<i>Anglia Skócia</i>	<i>Svájc</i>	<i>Összes</i>
1526–1550	241	0	0	0	1	242
1551–1600	1297	53	2	10	34	1396
1601–1650	1075	650	723	128	19	2595
1651–1700	1896	376	865	135	33	3305
1701–1750	2150	108	882	34	194	3368
1751–1789	1549	33	525	6	438	2551
Összes	8208	1220	2997	313	719	13497

5.

Protestáns teológusok száma irányonként és periódusonként 1789–1919

<i>Periódus</i>	<i>Németország Protestáns teológus</i>	<i>Hollandia Protestáns teológus</i>	<i>Anglia Skócia teológus</i>	<i>Svájc Protestáns teológus</i>	<i>Bécs Protestáns teológus</i>	<i>Összes</i>
1789–1818	1261	70			0	
1819–1848	681	7			601	
1849–1866	688	25			325	
1867–1889	884	62			236	
1890–1919	1076	38			90	
Összes	4590	200	130	308	1252	6480

6.

*Német és baltikumi protestáns egyetemek és akadémiai gimnáziumok látogatottsága
magyar szempontból periódusonként*

Egy.	1526– 1550	1551– 1600	1601– 1650	1651– 1693	1694– 1714	1715– 1740	1741– 1766	1767– 1789
1. Altdorf	0	8	44	119	17	13	52	8
2. Bremen Gimn.	0	0	40	6	1	26	5	0
3. Bützow	0	0	0	0	0	0	1	1
4. Danzig Gimn.	0	9	70	35	15	4	2	1
5. Dorpat	0	0	4	2	6	0	0	0
6. Duisburg	0	0	0	0	0	1	1	5
7. Elbing Gimn.	0	7	53	6	0	0	0	0
8. Erfurt	0	0	0	3	1	7	6	5
9. Frankfurt/Oder	17	96	192	100	51	73	84	46
10. Giessen	0	0	1	6	2	2	0	0
11. Göttingen	0	0	0	0	0	3	39	110
12. Greifswald	0	0	6	8	14	0	10	6
13. Hamburg Gimn.	0	0	4	3	0	1	1	2
14. Heidelberg	0	85	144	5	1	9	24	51
15. Helmstedt	0	0	2	6	3	3	21	5
16. Herborn	0	0	8	4	0	0	8	1
17. Halle	0	0	0	0	144	254	162	65
18. Jena	0	30	35	235	136	306	297	245
19. Kiel	0	0	0	8	6	4	1	1
20. Koppenhága	0	0	1	4	3	0	0	0
21. Königsberg	2	20	224	110	29	6	8	4
22. Leipzig	20	44	68	211	72	78	60	90
23. Marburg	0	6	45	25	4	16	18	76
24. Rinteln	0	0	1	0	0	0	1	1
25. Rostock	3	17	46	24	3	1	1	0
26. Stettin Gimn.	0	0	29	9	1	0	1	0
27. Strassburg	0	0	38	126	3	7	14	10
28. Thorn Gimn.	0	0	213	124	40	11	4	0
29. Tübingen	3	41	28	59	10	23	53	51
30. Uppsala	0	0	0	0	1	1	0	0
31. Wittenberg	201	982	414	741	290	266	151	114

7.

Német egyetemek látogatottsági sorrendje magyar szempontból 1789–1919

<i>Helyezés</i>	<i>1789–1819</i>	<i>1819–1849</i>	<i>1849–1867</i>	<i>1867–1890</i>	<i>1890–1919</i>
1.	Jena 544	Berlin 266	Jena 241	Berlin 572	Berlin 1914
2.	Göttingen 307	Jena 162	Berlin 214	München TH 440	Leipzig 630
3.	Wittenberg 134	Halle 160	Halle 118	Leipzig 384	Halle 452
4.	Tübingen 94	Leipzig 66	Tübingen 101	Halle 270	Mittweida 444
5.	Erlangen 74	Tübingen 51	Leipzig 70	Jena 236	München TH 435
6.	Marburg 71	Hohenheim 50	Hohenheim 64	Heidelberg 218	Berlin TH 366
7.	Leipzig 40	Göttingen 44	Göttingen 63	München K. 170	München 358
8.	Halle 30	München K. 38	Heidelberg 63	Hohenheim 111	Leipzig Han. 332
9.	Frankfurt/O 24	Greifswald 16	Karlsruhe TH 62	Tübingen 104	Jena 276
10.	Heidelberg 18	Marburg 13	München K. 49	München 87	München K. 230
11.	Greifswald 8	München TH 13	München 31	Mittweida 79	Heidelberg 193
12.	Würzburg 6	Heidelberg 9	Breslau 27	Strassburg 52	Karlsruhe TH 156
13.	Freiberg 5	München 8	Erlangen 24	Karlsruhe TH 51	Berlin Han. 149
14.	Freiburg/Br 4	Würzburg 7	Tharandt 21	Göttingen 47	Berlin Lw. 139
15.	Berlin 3	Freiberg 7	München TH 20	Dresden TH 39	Marburg 117
16.	Königsberg 3	Bonn 5	Marburg 18	Erlangen 38	Göttingen 113

8.

*Veszprém megyei peregrinusok európai egyetemeken
1526–1788*

<i>Német-ország</i>	<i>Svájc</i>	<i>Hollandia</i>	<i>Anglia</i>	<i>Lengyelország</i>	<i>Bécs</i>	<i>Kisebb</i>	<i>Itália</i>	<i>Összes</i>	<i>%</i>
33	17	15	4	1	44	15	8	137	15,08

<i>Típus</i>	<i>Beiratkozások száma</i>	<i>Százalék</i>
Protestáns intézmények	70	51,09
Katolikus intézmények	67	48,90

1789–1919

<i>Németország</i>	<i>Svájc</i>	<i>Hollandia</i>	<i>Bécs 1789- 1849</i>	<i>Bécs 1849- 1867</i>	<i>Bécs 1867- 1890</i>	<i>Bécs 1890- 1919</i>	<i>Kisebb</i>	<i>Itália</i>	<i>Összes</i>	<i>%</i>
176	21	5	153	115	178'	63	52'	8	771	84,91

Összesítés 1526–1919

<i>Régió</i>	<i>Beiratkozások száma</i>	<i>% a helyi peregrinációból</i>
Bécsi tanintézetek	553	60,90
Német tanintézetek	209	23,01
Birodalmi kisebb intézetek	67	7,37
Svájci tanintézetek	38	4,18
Holland tanintézetek	20	2,20
Itáliai tanintézetek	16	1,76
Angliai tanintézetek	4	0,44
Lengyel, baltikumi intézetek	1	0,11
<i>Összes</i>	<i>908</i>	<i>100,00</i>

SUMMARY

LÁSZLÓ SZÖGI

The results of peregrination-research in the Hungarian historiography

The pursuit of studies at universities abroad was quite frequent, outnumbering the European average, due to the fact that the system of the Hungarian higher education developed later. Before 1526 there were 12000 students, between 1526–1788 25.000, and between 1789–1919 55.000 who enrolled in European universities. The results of the research conducted by the author show that after 1526 most students registered at Vienna universities (43,7%), while 57% of the students from Hungary pursued their studies at universities in the Habsburg Empire. 28% of the students studying in a foreign country visited universities in the German provinces. 4% of those peregrinating studied in the Netherlands, 3,5% in Italy, 3,3% in Switzerland, 2% in Poland and the Baltic countries. The catholic and protestant peregrination is relatively balanced in the 16–18th Centuries. 16 volumes of the serial consisting of 26 volumes have already been published. There are a couple of volumes likely to be published on a yearly basis. After completion, the project data of 90.000 students will be available for researchers.